

v narodnem duhu. V vseh šolah so bili zapisani kot Slovenci, a slovensčine so se pridno učili, da jo dobro poznajo ne le v govoru, ki je občevalni jezik v domačem krogu, nego tudi v pisavi. — Navajamo te podrobnosti iz zasebnega življenja, kajti one najbolj osvetljujejo moža, na katerega moremo biti Slovenci ponosni. Čast in slava mu!

Zaključujemo te vrstice z iskreno željo, da bi ljubi Bog vrlega slovenskega šolnika, dobrega rodoljuba, pisatelja slovenskega ter iskrenega podpornika in prijatelja ljudskega učiteljstva in šolstva še mnogo let ohranil zdravega in zadovoljnega na svojem mestu v daljni razvoj in napredek ljudskega šolstva ter v prid in blagor ljudskega učiteljstva!

Národna vzgoja.

(Spisal Jos. Ciprle.)

83.

In neumniki — pravi dalje oni pregovor — govore tudi resnico. To se pravi, če jo vedó. Nekoč imeli so tako zvaní dvorni norci jedini privilegij, govoriti z vladarjem prav odkritosrčno. Ti norci pač niso bili navadni norci, kojim se meša pamet. A čudno, da so se imenovali od nekoč oni ljudje norci, ki so smeli razodeti komu svobodno svoje menenje. Ta beseda kaže dovolj, v kaki časti, ali boljše rečeno, v kaki nečasti je bila vedna resnica. Pač karakteristično znamenje propada človeškega.

Zato poreče prav lahko marsikdo: Čemu vzgojati človeka k resnicoljubji, saj se tudi dan danes bolje živi z lažjo! Žalibog, da je res tako. Toda to ni nikakor naraven položaj, in brezvesten bi bil oni pisatelj slovenski, ki bi z vso silo ne deloval na to, da se utrdi zopet med narodom ona lepa čednost, s kojo so se tudi kaj lepo odlikovali naši pradedje, in ta je resnicoljubje. Še pred par desetletji odlikovali so se slovenski možje s to krepostjo. A žalostne socialne razmere našega naroda ostrupile so kakor tudi drugod to krepost. Za to kličem sedaj, in Bog daj, da bi ta klic ne bil brezvspešen: Slovenci gojite, čuvajte resnico, ako vam je to morda tudi v sedanjem času dostikrat v škodo. Verjemite mi, da take žalostne razmere, kot so današnje, da se z lažjo toliko doseže in z resnico tako malo, niso naravne, in tudi trpeti ne morejo dolgo. Ne pospešujte jih vsaj s svojim vedenjem. In če nam je stokrat na kvar naše resnicoljubje, nič ne dé. Boljše je krivico trpeti, nego jo širiti z lažjo.

Še mnogo družih lastnostij je, s kojimi so se odlikovali stari Slovani, in sicer poštenje, gostoljubnost, pohlevnost, treznost i. t. d. Surovosti niso poznali, in to se pravi veliko v onih starodavnih časih, ko je grmel po celi Evropi boj in pobjoj. Po vsej pravici vprašamo se lahko: Čemu je bilo treba osuroveti v sedanjem času sem ter tje našemu narodu? Čemu je treba onih krvavih preteпов, ki se dogajajo dostikrat po naših selih? Čemu je vse to? Nikarte mi praviti, da se to dogaja tudi pri družih narodih. Naj se dogaja, kjer se hoče; pri nas tega ni treba. Surovost bi rekel celó Kanibalcem ni prirojena. Še Kanibalcu je ni potreba, ako se poblaži njega srce. A Slovenci imamo že od doma blago srce, toliko stoletij smo živeli s tem blagim srcem srečni in zadovoljni, toliko stoletij blažila je vera naše srce, a vendar to vse naj bi bilo nekaterim naših rojakov bob v steno. Res je sicer tudi to, da je skoro vsacemu žal pozneje, da je bil surov v tem ali onem slučaji. Toda ves kes in vsa pokora ne more opravičiti surovega postopanja. Ali ni škoda, da surovost vniči toliko sil naših, koje bi si dale tako lahko porabiti v prid naše lepe domovine? Ali ni škoda, da sedé po ječah sinovi našega naroda radi surovosti? Ali ni škoda, da zgublajo vsled tega svoja politična prava in dostikrat celo svoja imetja? Kam pridemo, ako ne damo slovo oni grdobi, ki se imenuje surovost? Dovolj ji je bilo žrtev, ni jih treba več. Naši pradedje so bili lahko brez nje v najburnejših časih; čudno bi moralo biti, da bi mi dan danes ne mogli biti.

Sicer so pa tudi stari Slovani bili radi veseli. Radi so poslušali godbo, radi so peli tudi radi so rajali. Slovansko petje je še sedaj na jako dobrem glasu povsod, slovanske narodne pesmi odlikujejo se po svoji milobi in krasoti pred vsemi drugimi; one so pravi pravcati izraz narodnega mišljenja in narodnega občutka. One nam kažejo Slovana, kakoršen je v istini: dober, pohleven, miroljuben in usmiljen. Iz njih ravno vidimo, da vse njegove slabe lastnosti niso njegova prvotna last, ampak da si jih je prisvojil še le v teku časa vsled neugodnih socijalnih in duševnih okolnosti. Saj vidimo, kjerkoli se je razvijal slovanski živelj samostojno na svoji lastni slovanski podlagi, kakor n. pr. na Ruskem, tam ostal je narod nepokvarjen, skromen in blag. Saj je znano, da Rus naj si bode še tako pijan, ne zdivja nikdar, ampak jame poljubovati svojega soseda. Z začudenjem in veseljem je gledati pijane Ruse. A poglejmo nasprotno naše pijane kmete. Tu je čuti le tolk pesti ob mizo, priduševanje, kreg in prepir, koji razsodi slednjič krepelec in planka, ki zmehča vsaj nekoliko trde kmečke buče.

Ali bi to ne moglo biti drugače? Ali res ni mogoče se povrniti več k onim našim starim lepim krepostim, s kojimi so se odlikovali naši predniki? Ni težko, celo samozatajevanja ni treba pri nas; kajti samo takrat v istini zatajimo svojo natoro, kedar storimo kako grdobo. Mi nismo malopridni, a biti hočemo po vsi sili. Usmiljenjuje naše je naravno, naša krutost nenaravna; naše prijateljstvo je pristrčno in trdno, naše sovraštvo ni nikakor vtemeljeno v naši naravi. Kaj nam je treba tedaj družega, nego delati jedino to, kar nam veleva naša narava, naše srce in naša pamet. A srce naše, in to je poštovati povsod in pred vsem, veleva nam vedno in vedno: Slovan bodi plemenit, bodi dober človek!

Kakor po petji, tako se odlikuje Slovan tudi po svoji ljubezni. Čuli smo že v nekem prejšnjem poglavji, da tudi tu ne vodi Slovana le mesenost in strast, ampak pred vsem skrb za svoje potomstvo. Ta plemeniti občutek ne da se tako lahko iztrebiti mu iz srca, in gorje onemu, ki bi si hotel prisvojiti ono žensko bitje, za koje se mu je vnelo srce. A žalibog, da se prenagli on tolikokrat, in da se krvavo maščuje nad onim, ki mu hoče izneveriti ono žensko bitje. V tem slučaju pozabi on prerad, da je Slovan, da se čudno strinja z ljubeznijo krvav pobjoj. Ni je hujše spake, ni bolj nenaravnega delovanja, nego pobjoj radi ljubice. Čisto naravno je sicer, da se zaljubita dva v jedno in isto dekle; a čisto naravno je pa tudi zopet, da odstopi oni, ki ima manj pravic do nje takoj, ko izve o položaji. To je tako naravno, tako samo ob sebi umevno, da se moramo res čuditi, da se ne vrši vselej in povsod.

S pobjojem polastiti se ženskega bitja, to ne kaže plemenite ljubezni, to kaže osurovelo in spačeno srce.

Slovenec ljubi tudi svoje otroke. Naj jih ima pri vsem svojem uboštvu še toliko, nikdar mu ne pride v glavo, da bi tožil in se jezil radi tega. Tolaži se rad z izrekom: Ako jih ne bom preživel jaz, bode jih Bog! Mnogo otrok, mnogo božjega blagoslova! — to je drug jako značilen izraz njegov. Ljubezen Slovenca do svojih otrok kaže se dalje tudi v tem, da ne da rad otrok iz svojega varstva in iz svojega doma. Povsod je dobro, doma pa najbolje. Le žalibog, da ga socialne razmere dostikrat primorajo v to, da se mora ločiti od svoje dece. Mnogokrat ali morda vselej misli pri tacihih prilikah, da bodo otroci njegovi morda bolje izhajali na tujem, da se jim ne bode treba tam bayiti s tako težkim delom, kakor doma. A tudi s tem se ne tolaži on, da bi mu potem morda pomagali kaj otroci, kajti on je prepričan

tudi o tem, da jeden oče lože preredi deset otrok, nego deset otrok jednega očeta.

Toda nekaj bi pa vendar rad omenil pri tej točki. Slovenec je resen človek, to lastnost kaže on rad, in žalibog kaže jo tudi dostikrat v preobilni meri svojim otrokom. Ti pa potem preradi si domišljavajo, da nimajo stariši ljubezni do njih, kajti to tako vsak vé, da čem bolj prijazen je kdo z otroki, tem raje ga imajo. Ta resnoba starišev prerada ovira ljubezen otrokovo, ter jo celo premnogokrat čisto zamori. Od tod prihaja tudi tolikokrat, da se otroci odtujajo starišem tem bolj, čem stareji postajajo. To je tudi krivo, da ravnajo brezsrčno otroci s stariši, kedar jim ti prepusté svoja posestva.

Verjemite mi, da bode mnogo manj pritožeb o surovem ravnanji otrok s stariši, ako bode té navdajala večja ljubeznjivost pri vzgojevanji svojih otrok. Se ve, kjer je potrebna resnoba, tam se ne bode nikdo spodtikal nad njo.

88.

One slabe lastnosti Slovenčeve, koje si je prisvojil vsled svoje odvisnosti od tujcev, od graščakov in od gospode sploh, bodo pa izginile tako same od sebe iz našega naroda s časom. To ne gre tako hitro, kajti pomisliti je le treba, koliko stoletij prenašal je narod slovenski potrpežljivo vse muke, vse sitnosti svojih tlačiteljev, in koliko slabih lastnostij prisvojil si je ves ta čas. Čem dalje bode živel svobodno Slovenec, tem bolj se bode zavedal svojih pravic in svoje samostojnosti, tem bolj poblašil se bode.

Vendar do prave blaženosti ne privede nas samo bogastvo in samostojnost sama, ampak nje bistvena pričina je omika. „Omika — piše Dittes — je bistveni del človeške vrednosti“. Po pravi omiki stremiti, t. j. po oni omiki, ki krepí um in pamet, blaží srce in nagiba voljo k dobremu, to je prva in bistvena dolžnost človekova. Žalibog pa, da je vsa sedanja vzgoja in ves sedanji pouk uravnan tako, da se likajo vse zmožnosti in vse sile človekove le površno, da se širi vsled tega nekaka površnost, nekaka goljufiva omika, ki je sicer na prvi pogled precej mikavna, toda natančno pogledana nima prav nikake vrednosti.

Kakor s humanizmom, patrijotizmom, ravno tako se dela velikansk „švindeli“ z omiko. Malo je ljudi, katerim je čisto jasno, kaj je prav za prav omika. Kdo je omikan? Ali oni, ki zna prav po „reglementu“ se poklanjati, ali je morda oni, ki zna prav galantno gosposkim babnicam lizati roke, ali oni, ki jih zna prav junaško voditi po sprehajališčih? Nekateri že mislijo, da je takov človek omikan.

Ali je morda oni omikan, ali je morda ona omikana, ki hodi v dražih oblačilih? Oj ne. Star pregovor veli že, da obleka ne dela člo-

veka. Se ve, da je sedanji svet že popolnem prekucnil ta rek rekóč: „Obleka dela človeka“.

Mi pa pravimo: Ne obleka, ne poklanjanje, ne galantnost in ne gostobesednost, ampak jedino omika dela človeka.

89.

A namestu prave omike širi se med sedanjimi rodovi le nekaka oblizanost, le nekaka zvananja politura. Nekaj omenil sem že o tej spaki v onih poglavjih, v kojih sem govoril o jeziku. Toda ni samo jezika oblizala ta spaka, ampak še mnogo družega na nas. Ta površna politura dovela nas je tudi do tega, da si domišljamo o sebi mnogo več, nego bi si morali domišljati v resnici. Jeden izgled za to. Nekoč imenovali so se rokodelci mojstre, in bili so ponosni na ta naslov, in bili so tudi v resnici mojstri. Sedaj se pa čutijo ti ljudje še le takrat v popolni gloriiji, ako jim kdo pravi, da so fabrikantje. Vsled tega tudi ni več rokodelskih pomočnikov, ampak le asistentje, in vsled tega so tudi rokodelski učenci, ali „lerpobje“ praktikantje.

Od pamtiveka obdelovali so naši predniki zemljo, bili so kmetje, in ponosni so bili na ta naslov. A ona že navedena politura oblizala je tudi že naše selake, in ni jim nič kaj prav, ako jih kdo imenuje kmete. Oni nočejo biti tega več, oni so sedaj kratko in malo posestniki. Se vé takrat ko so bili še kmetje, so imeli lepe kmetije, sedaj pa ko so se prelevili v posestnike, imajo pa tudi največ jako žalostna in razkosana posestva. Kmet je sedaj že prekmečki izraz. Neki nemški pregovor veli: „Hochmut kommt vor dem Falle“. Dokler so bili naši selaki zadovoljni s skromnimi naslovom kmet, so kaj veljali; a sedaj, ko propadajo kmetije, šopirijo se z naslovom posestniki, akoravno so to v mnogih slučajih le še po imenu. Tako je: „Hochmut kommt vor dem Falle“.

Še nekaj. Naši sedanji „posestniki“ tudi kaj radi slišijo, ako se jih nagovarja z besedo gospod. Nekoč niso bili gospodje, ampak bili so kratko in malo možjé. Toda možje kar nočejo biti več, zato pa čuješ tudi tako redko možete besede, tako redko vidiš možatega obnašanja in dejanja. Zato gre pa tudi rakovo pot možka poštenost, in prav primerne so sedanjemu položaju besede patra Abrahama od svete Klare: „Gott behüte mich vor der Ehrlichkeit der Bauern!“

Da pridevljemo komu besedo gospod pred njegovo ime, to še slovansko ni. Tu moram zopet postaviti v izgled najbolj slovanski narod, t. j. ruski. Rusi ne rekó nikdar: „Kaj želite gospod N. N.“ „Kaj pravite gospod J. J.“ — ampak oni rekó kar prosto: „Kaj želite Ivan Aleksandrovič?“ ali pa: „Kaj pravite Fjodor Mihajlovič?“

Pač v vsa sela slovenska ni še prodrla beseda gospod. Še so nekateri naši kmetje, ki bi ti zamerili jako, ako bi jim rekel, da so gospodje. A na Spodnjem Štajerskem n. pr. bi te zopet naš kmet jako resasto pogledal, ako bi ga ne ogovoril z naslovom gospod, in njegovo ženo s titulom „frava“.

Da bi vas vendar Bog potipal z najdebelejšim prstom, vi kmečki gospodje in „frave“.

(Dalje prih.)

Občni zbor „Zaveze slov. učiteljskih društev“

v Novem Mestu, 4. in 5. kimovca 1895.

(Dalje.)

II. Glavni zbor

vršil se je v četrtek, 5. kimoveca v veliki dvorani „Narodnega doma“. Ob 1/2 na 10 dopoldne je otvoril zborovanje in nagovoril zbrane udeležence (okoli 200) I. podpredsednik „Zaveze“ gospod ravnatelj I. Lapajne tako-le:

Slavni zbor!

Častite gospe in gospice tovarišice; cenjeni gospodje sobratje!

Došli ste iz daljne Primorske in bližnje Štajerske, došli iz naše Kranjske dežele med prijazno, vinorodno dolensko hribovje, v to mično gostoljubno, slovensko Novo Mesto. Sešli ste se, da se, kakor smo se že večkrat prej, posvetujemo o tem, kar bi koristilo našemu stanu in našemu slovenskemu šolstvu, kateremu zvesto služimo, da bi bilo v večji blagor naše ožje slovenske in naše širje avstrijske domovine. Ker Vas navdaja sveta navdušenost za te svoje prelepe ideale, zato mi bodite presrečno pozdravljeni!

Pozdravljeni mi bodite, ker ste jedini in složni, jedini bratje iz vseh slovenskih pokrajin! Vsaj nas veže le jedna naloga, le jedna sveta dolžnost in sveta skrb, in ta je, da gleštamo in negujemo najlepšo cvetko slovenskega naroda, slovensko mladino, naš mladi zarod, iz katerega hočemo izrediti vrle slovenske može, dobre slovenske žene!

Naša slovenska učiteljska „Zaveza“ je velika moralna moč, lepo zrcalo složnosti in vzajemnosti slovenskega učiteljstva. Kar je slovenskih učiteljskih društev, vsako se je z veseljem „Zaveze“ oklenilo. In tako je v „Zavezi“ posredno združenih nad 1500 članov, vrlih slovenskih učiteljev in učiteljic.

„Zaveza“ je imela od lanskega zborovanja v Gorici nekaj veselih trenutkov; s pomočjo vrlih goriških tovarišev odkrila je lani — baš na rojstni dan presvitlega cesarja — spominsko ploščo vitezu Močniku v Cerknem, izvršila je važne sklepe lanskega zborovanja s tem, da